

ספארי זה לא פיקניק

ספארי באפריקה הוא חוויה עוצמתית שלוקחת אותך הכי קרוב והכי עמוק לטבע, במרחק הושטת יד ממעגל החיים של הציידים, הטורפים, הנטרפים והמזדווגים. אחרי שבוע בטונזניה, למרב סריג אין ספק ביחס לתשובה לשאלה אם יש גן עדן, והיכן הוא נמצא

"אתה יודע שאתה באמת בחיים, כאשר אתה חי בין אריות" (קארן בליקסן, "יוכרונות מאפריקה")

בארבע לפנות בוקר, דפיקה ברלת. It's a wake-up call, אמר הקול הגברי. בארבע וחצי כבר ישבנו מכורבלים ברכב השטח, בדרכנו לאמצע שום מקום בשמורת הסרנגטי שבטונזניה. להקה של גנו חצתה את שביל העפר; רק בזכות עיניהם הזוהרות ראינו אותם בשעה שחוכה זאת.

צבוע רץ לצד הנתיב, המואר בפנס הרכב. אפריקה מתעוררת, שולחת קרני שמש ראשונות, מציירת זריחה מושלמת: פס שחור עבה, מעט צהוב וכחול בהתהוות, קווי מתאר של עצי שיטה בודדים.

כשהאור עלה והפרופורציות בין השחור לכחול השתנו, נפרסו מול עינינו השמיים הכי עגולים בעולם. התיישבנו תגורים בסל הכדור הפורח, לא לפני שקיבלנו תדרוך קצר מהטייס המקומי, והשארנו את כל הבדיחות המורבידיות שלנו על הקרקע (השבנו שיהיה לא נעים להתרסק אל לוע של לביאה רעבה). המראנו אל על בחסות הגו שהוחרר לבלקן וקיבלנו "הצצה לעולם דרך עיני האל", כמו שאומרת קארן בליקסן ב"יוכרונות מאפריקה".

מלמעלה, נראו המישורים העשביים של הסרנגטי אין־סופיים, ופחד המוות התחלף במהרה בשלווה רגועה. שטנו עם זרמי האוויר. "הנה צ'יטה", הבחין חד ראייה מלמעלה. "והנה להקה של זיברות דהרות", קרא אחד בהתלהבות. והנה צבאי תומסון מקפצים בעליות. והנה שני צבועים שמנסים להחמק מצלם השחור של הכדור הפורח. ממעוף הציפור החיים כסוואנה נראו שלווים ופסטורליים. אבל כמה שעות אחר כך, כבר על הקרקע, ברכב הארבע על ארבע, חויינו טבע אחר לגמרי – מתות, דרך חסר רחמים. שלוש לביאות

משחרות לטרף ארבו לזכרות שליחכו עשב למחיתן. כמה יפות הזכרות במקום הטבעי להן – הסוואנה של מורח אפריקה – ובר כבר, כל־כך מעוררות רחמים. לא ברור מי החלש ומי החזק בסיפור הזה, הניצוד או הצייד שזוקק לו להישרדותו. מה שבטוח הוא שיש פה דרמה, ואנחנו לא יכולים להסיר ממנה את העיניים: גלגל החיים מתרחש במרחק נגיעה מאיתנו. השתדלנו לא להיות שיפוטיים, להשאיר את המוסר האנושי מחוץ לתמונה של הטורפים והנטרפים.

ככה זה בטבע

הלביאות הסו עצמן בשיחים, כשהן עומדות בשורה אחת, במרחק זהה זו מזו. כשיכלו, התקרמו אל הזכרות, פסעו בזוויות עד לשיח הבא שישווה אותן, שיפרו עמדות. כשקצה הזנב השחור יתרומם, יינתן האות לתקיפה. "כיוון הרוח מאוד חשוב לצייד, והתוקף חייב להיות מודע לו", מסביר מליי סימון גאנדרו, המדריך ונהג הרכב המלומד, שליווה אותנו במסירות בימי הספארי. "אם הלביאות יעמדו בכיוון הרוח, הזכרות יוכלו להריח את הסכנה".

הלביאות מחכות להזדמנות לתקוף. "סבלנות היא מילת המפתח פה", אומר מליי. "זה יכול לקרות בשתי דקות, וזה יכול לקחת יום שלם". בשלב מסוים, אחת הלביאות עזבה את חברותיה, אינפה

את השטח והתקרבה אל זכרה בודדת, שהתרחקה מהלהקה והפכה למטרה קלה יחסית. "קרימה", לחשנו לה, "את יכולה". הלביאה התקרמה עוד וצברה ביטחון. הנה, זה אוטוטו קורה, הכנו את עצמנו; האדרגלין טס. הלביאה מתקרמת עוד ו... הזכרה קלטה אותה ונסה על נפשה.

הלביאה חוזרת לאחיותיה הפויות ראש ורעבה. לא קל כיום להיות אריה בסרנגטי, שבשל שינויים אקלימיים, הופך למתגמל פחות ופחות. בהמשך יארבו והלביאות לזכרות, לעדרי הגנו או הבופאלו על יד הנהר, המהווה מקור חיים לחיות הבר, אבל גם מלכודת מוות עבורן. This is nature, אומר לנו מליי בקבלה מוחלטת.

על תלאות החיים של האריות בסרנגטי יעיד גם המקרה הבא שזכינו לראות. תחילתו בהרעה בהולה שקיבל מליי ממדריך אחר בשמורה, וגרמה לו להחיש את נסיעתו. מליי היה נסער. שניים הוא בספארי, וזו הפעם השנייה שהוא רואה את התופעה הזאת כמו עיניו. מבין העשבים צץ אריה ובפיו גור אריות מת, שהוא הרג. תהינו לפרש התופעה הקשה. מליי הסביר מיד: אריות משוטטים שאינם שייכים לאף טריטוריה חודרים לטריטוריה כדי להשתלט עליה. לצורך כך, על האריה הכובש להרחיק או להרוג את האריה השולט בטריטוריה

בשמורת הסרנגטי
נגד כיוון השעון: קוף חייני, הכדור הפורח, הכותבת משקיפה אל מרחבי הסוואנה בחיפוש אחרי בעלי חיים בפעולה

לא ברור מי החלש ומי החזק, הניצוד או הצייד שזוקק לו להישרדותו. מה שבטוח זה שיש בטבע דרמה, ואנחנו לא יכולים להסיר ממנה את העיניים

ואת כל גוריו, שכן אם לא יעשה זאת, אחד מהגורים ישוב לנקום כשיגדל (וזכרים את "מלך האריות"?). בתוך 24 שעות מקטל הגורים, יבואו הלביאות המיוחמות אל האריה הכובש, יחזרו אחריה, ידווגו איתו וילדו לו גורים חדשים. ביום הראשון יקימו האריה והלביאה יחסי מין שלוש־ארבע פעמים בשעה, במשך 18 שעות (2 פעמים ביום). ביום השני זה ירד לפעמיים־שלוש בשעה וכך, במשך שבוע, התדירות תפחת בהדרגה, עד שהלביאה תהרה לאריה ותמליט לו, בתום שלושה חודשי הריון, שניים עד שישה גורים. הריון על הרגלי המין של האריות מסעיר את הנשים ברכב ומערער את הגברים. "אבל האקט נמשך רק דקה וחצי", ניחמו עצמם.

אל המרחבים האין־סופיים

פירוש המילה סרנגטי הוא "מרחבים אין־סופיים". הוא ניתן לאזור על־ידי בני שבט המסאי, שחיו בו עד 1951, או הוכרו השטח כפארק לאומי: חל בו איסור מוחלט על ציד ועל מגורי אדם. השמורה הפראית שבצפון טונזניה היא אחת מכמה שמורות טבע במדינה, והיא מהווה את חלקה הדרומי של הסוואנה; חלקה הצפוני הוא שמורת מסאי מרה שבקניה. הנדירה היבשתית הגדולה ביותר על־פני האדמה מתרחשת בין שתי שמורות אלה.

הפארק, המשתרע על־פני 14,763 קילומטרים רבועים, הוא ביתם של מאות מיני ציפורים, אלפי אריות, מאות אלפי זכרות ומיליוני בהמות בר. מישורי הסוואנה מעוטרים בעצי שיטה, בנחלים, בביצות ובאגמים. "המישורים הפתוחים של הסרנגטי – שאליהם מגיעות החיות בתקופת ההמלטה – הם שמפרידים בינה לבין אזור השימור נגורונגורו (Ngorongoro), שברדום מורח הסרנגטי. שמורת נגורונגורו, המשתרעת על־פני 8,288 קילומטרים רבועים, הוכרזה ב־1959 כאזור שימור

על־ידי השלטון הבריטי וב־1979 על־ידי אונסק"ו כעל אתר מורשה עולמית. בשמורה חיים בהרמוניה מאות מיני חיות וצמחים לצד עשרות אלפי מסאים. אסור לבני המסאי לצוד חיות בר. מותר להם לרעות את עדריהם ולעסוק בחקלאות למחייתם בלבד.

"בסך־הכול, החיים שלהם פה טובים יותר משהיו בסרנגטי מוכת המחלות", אומר מליי. "כשהם באו לפה בשנות ה־50, הם היו 45 משפחות, ובכל משפחה חיו כעשרים איש. היום חיים בכל משפחה שמונים עד מאה איש, כי החיים ארוכים וטובים יותר".

מבין השבטים האפריקאיים, שבט המסאי הוא קטן יחסית, אך חשיבתו מבחינה תרבותית רבה. נוכחותם בשמורה דומיננטית ובוולט לעין, הרבה בזכות כגריהם האדומים. אפשר להתבונן בהם שעות (אבל אסור לצלם, אלא בתשלום סמלי; המסאים הבינו כבר מזמן שמישהו שם במערב עושה כסף על התמונות שלהם, והם רוצים גם): קבוצת נשים, עגילים ותכשיטים מסורתיים על גופיהן, משגיחה על חמורים; שני נערים דקי גזרה משקיפים מגבעה על העדר; חבורת גברים, מרוחקת מהכפר, מתכוננת לטקס אכילת הבשר.

מליי עוצר לידם ושואל אם אפשר לצפות בטקס (כמה שילינגים טונזניים, והם נענים בחיוב). הגברים חונקים את הטלה ופושטים בעדינות את עורו; מי ששחט גם ישתה את דמו (המסאים מאמינים שזה נותן כוח). הראש וחלקי הפנים הולכים לאישה ולילדים, "כי מהראש הן מקבלות שכל, ומחלקי הפנים ויטמינים", אומר מליי; היתר נאכל על־ידי הגברים בטבח בסגנון אסארו.

אצל הצייד קריקה

ברוך לאחד הכפרים אנחנו פוגשים כמה נערים מאופרים בפניהם, לבושים שחור. "הם בתקופת ההכשרה שלהם – מילדות לבגרות, והאיפור נועד לסמל זאת", מסביר מליי. אחד המנהגים הידועים בקרב המסאים הוא הפיכתם ללוחמים – Moran. תהליך ההכשרה כולל הרחקת הנערים מבתיהם למשך כשנה, חינוך לטוב ורע, וטקס ברית מילה בגיל 12–14. הבעת כאב בזמן הטקס אסורה, שכן היא תעיד על חולשה ותמנע ממך להפוך ללוחם. מה קורה למי שלא נימול? "הם מפספסים משהו", אומר מליי. "הם לא יכולים להפוך למורנים ובדרך כלל הם נפלטים מהקהילה ועוברים לגור בערים".

לאחר חמש שנות מורן, שבהן נדרש המסאי להגן על הקהילה מרחוק, הלוחם הופך להיות "אב אחראי", משמע: מפסיק להילחם ומקים משפחה.

את כפרי המסאים המסודרים במעגל אנחנו פוגשים על גבעות השמורה, שהפכה לירוקה באחת בחסות הגשמים שירדו פה בימים האחרונים. בתי בני מקורים בגללי בקר מיובשים. לאחד מהם חורשינו להיכנס. את פנינו קיבל הצייד, קריקה. גבר קירח כבן 35, אוזניו מקושטות בעגילים מקרני הפר, לרגליו סנדלי צמיגים. כאמרגן מנוסה של להקה שנתנה שוא מול אלפי תיירים בעבר, הוא ביקש את תשומת לבנו. Are you with me?, אמר.

טיסות ישירות ומידע מעשי

ב-1992 נסעה רונית הרשקוביץ' לאפריקה במסגרת נסיעת עבודה שגרתית והתאהבה בה. "העוצמות של המקום הזה כבשו אותי", היא אומרת. נחסוך כאן סיפור ארוך, רב אירועים ומשתתפים, אך לימים הפכה הרשקוביץ' לשושבינה של חידוש היחסים בין ישראל לטנזניה ולקונסול הכבוד של טנזניה וזניבר בישראל. כיום, אחרי עשור של הידוק היחסים, היא משמשת כקונסול הכבוד של זמביה.

הרשקוביץ', שמכירה כל אבן וכל אדם חשוב שני במזרח אפריקה, היא הבעלים של קבוצת מלניק, המשקיעה באפריקה. ספארי קומפני, מותג התיירות של הקבוצה, מוציא טיולי בוטיק הנתפרים לפי צורכי הלקוח בטנזניה, בזניבר, באוגנדה, בקניה, בזמביה ובבוצוואנה.

ב-1999 הוציאה הרשקוביץ' את הטיסה הישירה הראשונה שלה לזניבר, טיסות שהופסקו בשל המצב הביטחוני. בנובמבר האחרון היא חידשה אותן – וקיצרה בכך טיסה של 12 שעות לחמש שעות וחצי בלבד. בפסח ובחגים יצאו טיסות ישירות נוספות לטנזניה, כחבילות נופש המשלבות ספארי ונופש בזניבר.

לינה: חלק מחוויות הספארי הוא סגנון הלינה. יש כמה אפשרויות, ברמות מחיר שונות: חווה (בדרך כלל חקלאית, בעלת טאץ' קולוניאלי, לרוב בסמוך לשמורות, דוגמת Gibs Farm הסמוכה לשמורת גורונגורו), לודג' (מלון בשמורה, בדרך כלל בסגנון אפריקאי, דוגמת רשת Sopa Lodge שבה ישנו), מחנה (נייד, חצי נייד וקבוע).

מחירים: חבילה לתשעה ימים, במימונים שונים של ספארי ונופש, תתחיל ב-3,150 דולרים לאדם ותעלה בהתאם לאופי ולרמת המגורים. המחיר כולל טיסות ישירות, רכב שטח 4X4, מדריך, כניסה לשמורות, לינה. טיסה בכדור פורח (כולל כוס שמפניה עם הנחיתה וארוחת בוקר אנגלית בשטח) תעלה 500 דולרים.

זיה: צריך. 50 דולרים בשדה התעופה.

בצדי הדרך ומבקשות למכור את מרכולתן (לרוב בננות) תחת השמש הקופחת. בדרך לחוות גיבס (Gib's Farm) המפנקת, שם בילינו את הלילה האחרון בטנזניה, חשתי מועקה קלה – על הפרידה הקשה מהסוואנה הממסלת ולנוכח המראות הלא פשוטים שמחוצה לה. הדברים היו עתה מאוד ברורים: בחיים, כמו בטבע, רק החזק שורד. החלשים נטרפים, איש לא יגן עליהם. החזקים יכלו בחווה חקלאית יוקרתית בלב מטעי הקפה. ●

בשבוע הבא: חלקה השני של הנסיעה, באי זניבר

בספארי. למעלה: זריחה באפריקה ואחד הרועים מבני המסאי. למטה: ארוחת בסטייל בלב השמורה; זנות קדימה לפילים

מה שהפריד בינינו לבין הבפאלו היה פיסת ברזנט דקה. "אין מה לפחד", הרגיע מליי, "אם נותנים כבוד לחיות, החיות נותנות כבוד בחזרה. פיסת בד אחת מספיקה כדי שהחיות יכבדו את הטריטוריה שלכם"

את הלילה בילינו ב"לאופרד גורונגורו קמפ" – מחנה שטח סגפני, על שפת המכתש, שסיפק חוויה עוצמתית. כמה אוהלים צבאיים, הכוללים אמבטיית דלי ושירותים כימיים, מטבח שטח, פינת אוכל מאולתרת אך המימה, ובור עם עצים למדורה. זה הכול. כשהלילה ירד הסתובבנו עם פנסים ועם כרובליות במצב רוח מבורח (הודות לארוחה טובה ולכמה בקבוקי יין דרום אפריקאי) ומורבידי לחלוטין; אחרי הכול, מה שהפריד בינינו לבין הבפאלו שהסתובבו שם חופשי היה פיסת ברזנט דקה. "אין מה לפחד", הרגיע מליי, "אם נותנים כבוד לחיות, החיות נותנות כבוד בחזרה. פיסת בד אחת מספיקה כדי שהחיות יכבדו את הטריטוריה שלכם". האמנו לו.

בבוקר – שמחים על שאנחנו שלמים וכחיים – יצאנו להליכת שטח, מלווים בשומר יערות המוש (רינג'ר). צעדנו בעקבות הבפאלו, שלפי גושי הצואה הטריים היו שם דקות ספורות לפנינו. בדמיוני כבר ראיתי איך מבין השיחים צץ לו בפאלו עצבני, נעמד מולנו על ארבע רגליו האימתניות, ונס במהרה למשמע יריית הרובה של הרינג'ר; לצערי, זה לא קרה.

מה שכן קרה הוא שכמה שעות לאחר מכן עזבנו את השמורה המיוערת אל החיים הקשים של תושבי קארטו (Karatu), העיר הסמוכה, שבה גדל והתחנך מליי ובה עובד אביו כרופא עד היום, אל השווקים היפים והמזוהמים שלה, אל בתי הבוץ הלא גמורים ואל הביוב שזורם לצדם. התבוננו בנשים שיושבות

"הנשים ישירו 'וולקאם סונג'", הסביר, "הגברים ירקרו את 'ריקוד הקפיצות'; אפשר לרקוד איתם. אחר כך ניכנס לבתים, נראה איך ישנים המסאים ואיפה הם מבשלים ונבקר בבית הספר שבכפר".

הנשים עומדות בשורה ושרות, מקפיצות עם פלגי גופיהן העליונים את שרשראות החרוזים שעל צוואריהן. הגברים מזנקים גבוה באוויר. מקורו של הריקוד הוא בטקס החניכה. "מי שקופץ הכי גבוה זוכה באישה", אומר קריקה. על מה הם שרים, אני שואלת. "זה שיר שהיינו שרים בעבר בטקס החניכה, שבו נדרשנו לצוד אריה. היום אסור להרוג אריות".

הפלא השמיני

כיום השני בנגורונגורו ירדנו לאתר המרכזי בו, המכתש. הפלא השמיני, כפי שהוא מכונה, מתפרס על-פני 260 קילומטרים רבועים. האזור הוא תוצר של התפרצות הר געש שאירעה לפני כשני מיליון שנים. עשרות אלפי החיות שחיות בו מוקפות בקירות הרריים תלולים, המתנשאים לגובה של 600 מטרים ויוצרים מערכת חיים סגורה עבור החיות. הנופים – נהרות, נחלים, מפלים, ביצות, סוואנות פתוחות, חורש, יערות – עוצרי נשימה. התשובה לשאלה אם יש גן עדן ברורה והדרמשמעית – כאן.

בדרך כלל, כשמליי עצר את הרכב הוא היה אומר: I think it's a lion there. ואכן, זה תמיד היה אריה, או במקרה הטוב, להקת אריות; עיני הנץ שלו אף פעם לא טעו. הפעם הוא עצר את הרכב ואמר: "נרמה לי ששוכב שם קרנף". מתברר שקרנפים בודדים נותרו בעולם (שיעור ניכר מהם במכתש זה), והם מוגנים כיום לחלוטין. זכינו לראות שניים (לנו, שלא כמו למליי, נדרשה משקפת).

